

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

הצפרדע שמשברת את "קליפת מצרים"

כמה אופנים בכפירת אומות העולם / קליפת מצרים הנחותה מכולם / כל הנבראים יש בהם תועלת ומגלים כבודו ית' / על ידי הצפרדע - "וידעו מצרים כי אני ה'"

אודות מכת צפרדע, נאמר במדרש (שמו"ר פ"י בתחילתה) שהיא ממחישה את הכתוב "ויתרון ארץ בכל היא" (קהלת ה, ח), שישנה תועלת ויתרון בכל נברא ונברא, אפילו ב"דברים שאתה רואה אותן כאילו הן מיותרין בעולם", שהרי "אני עושה שליחותי אפילו . . על ידי צפרדע", ו"אילולי הצפרדע, היאך הי' פורע מן המצרים"?

והדבר תמוה ביותר, כיצד יתכן לומר שאילולא הצפרדע לא הי' הקב"ה יכול להיפרע מן המצרים, וכי חסרות לו להשי"ת דרכים להיפרע מן הרשעים, והלא "הרבה שלוחים למקום".

ויתירה מזו: הקב"ה הביא על המצרים עשר מכות, וצפרדע הייתה רק אחת מתוך עשר המכות, ואם כן נפרע הקב"ה מן המצרים על ידי כמה וכמה מכות, ומדוע נאמר במדרש שדווקא באמצעות הצפרדע נענשו מצרים?

ויש לבאר תוכן עניין רשעתו של פרעה ומרידתו בהשי"ת, ומתוך כך יתבאר מדוע דווקא על ידי הצפרדע נשברה "קליפת מצרים", ונודע "כי אני ה'".

כמה אופנים בכפירת אומות העולם

אומות העולם אשר אין הם מאמינים באחדותו ית', יש בהם שלש דרגות כלליות באופן כפירתם בקב"ה, זו למטה מזו (ראה אור התורה נ"ך ח"ב עמ' תשסז ואילך; עמ' תשפ ואילך):

(א) ישנם גויים המאמינים באלקותו ית', ויודעים אשר הקב"ה מחי' ומקיים אותם, ועל כן "קרו לי' אלקא דאלקייא" (סוף מנחות), אמנם כופרים המה באחדותו ית', שעל אמונת אחדות ה' נצטוו בני ישראל בלבד (רמ"א או"ח סקנ"ו). ומכל מקום מכיוון שמכירים בכך שהקב"ה מקיים נזהרים הם שלא לעבור רצונו, וכפי שאמר בלעם "לא אוכל לעבור את פי ה'" (בלק כב, יח).

(ב) ישנם כאלו אשר למרות שיודעים ממציאיות השי"ת, ומכירים בכך שהוא "אלקא דאלקייא", שהקב"ה חזק וגבוה מהם, מכל מקום כופרים רח"ל בכך שהקב"ה מהווה ומחי' כל נברא, וסוברים בדעתם השפלה שמציאותם קיימת מעצמה ואינה תלוי' בהשי"ת, וכפי שטען פרעה "לי יאורי ואני עשיתיני" (יחזקאל כט, ג).

(ג) לעומת אלו שמאמינים במציאות הבורא "אלקא דאלקייא", ישנם גויים שמכחישים לגמרי רח"ל את מציאות האלוקות, וכמו שנחריב שחירף וגידף והכחיש את עצם מציאות הבורא ית"ש.

קליפת מצרים הנחותה מכולם

כאשר מתבוננים בשלשת סוגי כפירות אלו, נראה לכאורה אשר דרגה השלישית היא הנחותה ביותר, כי אותם גויים מכחישים לגמרי מציאות הקב"ה, אך לאמתם של דברים הכפירה הגרועה ביותר היא כפירתו של פרעה שאמר "לי יאורי ואני עשיתיני".

דאותם המכחישים מציאות האלוקות לגמרי, הרי זה גופא שמנגדים הם ומכחישים לאלקות, הרי זה סימן על כך שאכפת להם מזה ומציאות הבורא "נוגעת" אליהם, ולכן הם מחפשים להכחיש ולנגד אליו ית'. ואם כן, מעצם התנגדותם אפשר לידע על מציאות האלוקות שחודרת עד לשפלות מדריגתם.

אבל פרעה מלך מצרים הוא הגרוע מכולם, שהוא מכיר בעצם מציאות הבורא, אך הכרה זו אינה נוגעת אליו כלל, הוא מרגיש עצמו למציאות נפרדת רח"ל שאינו קשור כלל עם הקב"ה, ואינו מרגיש אפילו צורך לנגד אליו ית'. וממילא אצל פרעה אין נרגשת כלל מציאותו של הבורא ית', שהרי אינו מקיים רצונו ית', ומאידך גם אינו מנגד אליו.

ואם כן "קליפת מצרים" היא הגרועה מכל הכפירות, שעניינה הוא שמרגשת עצמה למציאות נפרדת לגמרי, ואין "נוגעת" אלי' כלל מציאותו ית'.

כל הנבראים יש בהם תועלת ומגלים כבודו ית'

והנה, גם בנבראים שבעולם מצינו מעין שלשה חילוקים אלו:

דהנה, "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו" (אבות סוף פ"ו), שמטרת בריאת כל הנבראים היא לגלות את אלקותו ית'.

ומה שהנבראים מגלים את אלקותו ית', הוא כמשל האומן שעושה כלים, שכאשר מביטים בכלים ורואים התועלת שיש בכלי כלי וכלי, אזי יודעים שישנו אומן שהוא חשב ויצר כל אלו והכין כל אחד לתועלתו הרצויה. ומעין זה, כאשר רואים בבריאתו של הקב"ה, ש"לא ברא דבר אחד לבטלה" (שבת עז, ב), וכל נברא ונברא יש לו התועלת שמביא בעולם, הרי יודעים ומכירים שישנו ל"אומן" שברא כל אלו, ויצר כל אחד למטרה ותועלת מיוחדת.

והנה, השי"ת נותן לאדם בחירה חופשית בטוב או ברע, ועל כן ברא חלק מהנבראים באופן שאין ניכרת בגלוי מטרתם והתועלת שבהם, והאדם יכול לטעות שאין בהם תועלת ובמילא אינם מגלים את מציאות ה', ועליו להתבונן ולדעת התועלת שבאה על ידו, ולגלות אשר "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה".

ובנבראים אלו שצריך לגלות תועלתם, שלשה סוגים כלליים:

(א) יש נבראים שעליהם נאמר במדרש (שמו"ר שם) "אפילו דברים שאתה רואה אותן כאילו הם מיותרים בעולם כמו זבובים ופרעושים ויתושין, הן היו בכלל ברייתו של עולם", ויש בהם תועלת, "שנאמר וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד". שאף שנראים נבראים אלו בהשקפה ראשונה כמיותרים, הרי כאשר מתבוננים בהם אפשר לגלות תועלתם, וכפי שהביאו בגמרא (שבת עז, ב) מיני רפואות מזכוכ ויתוש: "ברא זכוכ לצרעה, יתוש לנחש" וכו'.

(ב) לעומתם, יש נבראים "כגון נחשים ועקרבים" שלא זו בלבד שאין בהם תועלת, אלא שהם מזיקים ומקלקלים את הבריאה, ומכל מקום נרגשת גם בהם מציאות הבורא, שבעצם מה שמנגדים ומקלקלים הבריאה, הדבר מודיע שהם מנגדים ל"אומן" שברא העולם, וממילא יודעים על קיומו.

(ג) והברי' המעלמת ביותר על מציאות הבורא, היא הצפרדע. דצפרדע אין נראה בה שום תועלת לבריאה, אך גם אינה מזקת, וממילא אינה מנגדת לקב"ה, ומתעלמת לכאורה לגמרי ממציאותו.

על ידי הצפרדע – "יודעו מצרים כי אני ה'"

וכאשר באה הצפרדע, ומילאה שליחותו של הקב"ה להכות את המצרים, הרי בזה

מתבטאת שבירת "קליפת מצרים":

הצפרדע נראית כמי שאינה מורה על מציאות הבורא כלל, ומכל מקום באה ועושה שליחותו של מקום להעניש את המצרים, ומתגלה אשר גם בריאה כזו יש בה תועלת והיא מעשה ידיו של הקב"ה.

וממילא הדבר מכריז ומודיע, אשר גם פרעה ומצרים שמרגישים עצמם למציאות נפרדת רח"ל, עד שטוענים "לי יאורי ואני עשיתיני", הרי גם מציאותם השפלה והפחותה מתהווה ומתקיימת על ידי הקב"ה.

ואזי נפעל ש"וידעו מצרים כי אני ה'" - שנודע ומתגלה שגם מציאותם של מצרים היא משם ה'.

